

HADTÖRTÉNELMI IRODALOM.

Karácsonyi János: *A magyar nemzet áttérése a nyugati kereszténységre 997—1095.* Nagyvárad, 1926. 200 lap, 1 térképpel.

Az előttiünk fekvő kötet második részét képezi a szerző „A magyar nemzet története“ című művének, melyből az első rész a magyar nemzet őstörténetével foglalkozik s beszámol sok éven át végzett kutatásainak bőséges és minden részletében érdekes eredményeivel. Minthogy e mű számos vonatkozására, Szent István és utódainak, nevezetesen Szent Lászlónak az ország megalapozásáért és megszilárdításáért vívott harcainak leírása, folyóiratunk feladatával egybeesik, részletesebb ismertetése mindenképen indokolt.

Kiindul a mű abból a tapasztalati igazságból, hogy az egyik vallás tunyává, kényelemszeretővé teszi az embert, a másik tevékenyé, szorgalmassá, s mindjárt applikálja ezt a tételt a keleti és a nyugati kereszténységre, amely azt mindenképen igazolja. A keleti kereszténység aranyos esillogásában a második évezredben megtorpant; ott volt, ahol I. Justinián korában, míg a nyugati testvér egyre-másra mutatta fel a kultúra vívmányait, a főiskolákat, a csúcsíves stílust stb.; keleten a kereszténység fékező hatalmának hiányában lábrakap a despotizmus, míg nyugaton kialakulnak a kereszténység szilárd talpkövéen az életképes államok. A magyar nemzetet a keleti és nyugati kereszténység között szerencsésen megejtett választás mentette meg a pusztulástól, s ezt a választási munkát megkezdte Szt. István s befejezte Szt. László.

A kereszténység elterjedésének első megakadályozója Kopány volt, Szent István unokaöccse, akit személyes ambíció is fűtött vállalata megindításánál. A nagy mérkőzés előkészületeinek elmondása után olvassuk a Jutas mellett vívott csatát s a felkelés teljes megsemmisítését. A királyságalapítás és korona-küldés kérdésének tisztázásánál kiindul Thietmár, merseburgi püspök, nagyfontosságú feljegyzéséből, amely kétségtelenné teszi, hogy Vajk a pápától kapta a koronát és a „benedictiót“, a koronázáshoz szükséges áldást, s nem III. Ottótól, aki csak közbenjárt a pápánál, hogy ezt az adományt Vajknak juttassa. Érdekesen tisztázza azt a kérdést, hogyan történhetett az, hogy III. Ottó, akibe anyja kicsikorától kezdve belenevelte a viláгурalomra való vágyat, s akiben II. Szilveszter ezt a törekvést is csak ápolta és növelte, támogatta Vajk törekvését a pápánál s koronát s vele függetlenséget adatott neki, amelyet csak egy évvel előbb Bogyszlo lengyel királytól megtagadott. Ezt a koronát tette Vajk fejére Esztergom első érseke, Anastas augusztus 17-én 1001-ben.

A koronázás öröme nem sokára harci zaj követte, amelyet II. Henrik trónfoglalása idézett fel a trónigénylők részéről, akiknek leverésében Szent István is tetteleg résztvett. Ahogy itt szövetségesi kötelezettségének eleget tett, az Erdélybe szakadt bolgártörök ellen indult, hogy khánjukat az országalapításban megakadályozza. Ebből az élet-halálharcból is diadalmasan s sok görög eredetű kincsel megrakottan tért meg a király. Ezekből épít fel a Novaj-hegytől délnyugatra a Boldogságos Szűz tiszteletére egy templomot s ennek védelmére egy rombadőlt római város fehér köveiből Fejérvárt. Majd sorját kerítette a telepítéseknek, amelyekre Belgium és Franciaország feles és éhező lakosságát szemelte ki. A most rövid időre beállott békét az Ajtony-féle lázadás zavarta meg, amelyet Csanád vezérrel veretett le, majd diplomáciai ügyességgel a maga pártjára hódította II. Mesko, lengyel királyt, sőt leányát is Imre fia számára. Ennek a szövetségnek az eredménye volt II. Konrád császár támadása, először Lengyelország, aztán Magyarország ellen, aminek azonban az volt a vége, hogy Konrád birtokából Béccsel együtt jókora föld maradt a magyarok kezén.

Külön fejezetben kap helyet Szent István működése az egyházi téren, a püspökségek alapítása, határaiknak kijelölése s kellő számú védőkkel, szolgálkával s javadalmakkal való ellátása. Az egyházi szervezet kiegészítésére alapította a benedekrendi monastorokat, nevezetesen a pannonhalmit, a zaborit és a pécsváradit. Mindezen tevékenységének jellemzésénél alkalmat talál Karácsonyi, hogy szembeszálljon azon véleménnyel, hogy Szt. István egyházi intézkedéseit mint apostoli oldalkövet tette meg, de bizonyítja azt is, hogy a római szentszéknek önként és minden kötelezettség nélkül felajánlott évi tiszteledij nem volt hűbéradó.

Országszervező képességét igazolják azok az élénk kapcsolatok is, amelyeket a szentszékkel, Velencével, Bajorországgal s Franciaországgal teremtett meg s megkönnyítette a keresztény nyugatnak a szentföldre való zarándoklást.

A nagy reformokat teljessé tette a király törvényhozása. Részletesen ismerteti az új törvénykönyvet, amellyel kapcsolatban a bíráskodás ügyét is rendezni kellett. Ezt kiegészítette a hivatalos ügyiratok kibocsátására vonatkozó rendelkezés.

A művelődés munkáját az iskolák végezték, amelyek az apátok és püspökök lakóhelyén voltak. E lakóhelyek természetesen csak kezdetleges faházak lehettek, amilyen magáé a királyé is volt, aki éjnek idején hálója résein át szemlélte Imre fiának ájtatoskodását. Ilyenek voltak kezdetben még a templomok is. Törvény védte a jövevényeket, a vendégeket, akik az első iparosok voltak s a monastorok szomszédságában rendezték be műhelyeiket. Az ő érdeme a földművelés munkájának a megindítása, amiben szintén a pap-ság adta a példát.

Szt. István államalkotó bölcsességét mutatja az is, hogy amint vallási s politikai téren intézményeivel a nyugathoz csatolta népét, nemzetgazdasági és kereskedelmi téren is elszakította azt a keleti és délkeleti népektől s a nyugati népek érdekkörébe utalta, amennyiben újveretű pénzt is a német pénzekhez viszonyította.

Ily rendezett viszonyok keretébe szorított néptől már a közteherviselést is meg lehetett követelni, amely azonban csak a nem nemesek vállára nehezedett.

Érdekes s valóban szerfelett tanulságos a mű VII. fejezete, amely Szt. István építkezéseit és uralkodásának emlékeit tárgyalja. Részletesebb ismertetésben részesül az esztergomi, a pécsi és a székesfehérvári templom; az emlékek során rövid leírást kapunk a szent koronáról, a koronázó palástról, a XIX. János pápának adományozott misemondóruháról s a regensburgi feszületről. Igazi keresztény uralkodó képét rajzolja Szt. Istvánnak, amidőn szűkös források alapján ecseteli jellemét. Minden téren maga adja a jó példát fiának és alattvalóinak, tettekben nyilvánítja keresztény mivoltát s ugyanúgy mutatja ki iránta való nagy szeretetét. Ez a szeretet hevíti a csaták zajában s ezzel hajtja örök álmra gondterhes fejét. Országáért s lelke üdvösségeért imádsággal fordult az Éghez s gyakori alamizsnáskodással segítette nyomorútljait. De keménykezü úr is tudott lenni rakoncátlankodó alattvalói s igazságtalan bíráival szemben. Sok igazoló példával szolgál az olvasónak állításainak bizonyítására.

A VIII. fejezet a trónöröklés kérdésének megoldását tárgyalja, amelyet Imre herceg váratlan halála hozott szőnyegre és ennek tárgyalásánál a trónigénylő Vászolyt s lázadó társait vádolja meg a királygyilkosság szándékával, amiért mindnyájan megvakítással lakoltak. Isten esodálatos útját látja Karácsonyi abban, hogy Vászoly számkivetett fiai, a Lengyelországba menekült pccánynevelésű hercegek, Béla, Liünte s Szár, számkivetésükben sajátítják el azt az uralkodási képességet, amelynek hiánya miatt Szt. István őket előbb az uralomból kizárta. A nagy kérdést az agg király unokaöccsének, Péternek a jelölésével oldotta meg, akinek uralkodását azonban egyik balfogás a másik után jellemzi, aminek vége nem is lehetett más, mint a trónfosztás s újabb trónkérdés, amelynek Aba Sámuellel való megoldása éppen olyan szerencsétlen volt, mint az előbbi. Uralkodásának a ménfeji ütközet vetett véget, amelynek gyászos eredménye Péter visszaültetése volt a magyar trónra s vele a Dunántúl egy nagy részének az elvesztése. De Péter sorsa is beteljesedett: trónvesztetten, megvakítottan, fogolyként fejezte be nagyravágyástól fűtött életét. Ekkor Szár herceg után indul egy magyar követség Kiebbe, Jaroszló nagyfejedelem városába, hogy az Árpádfi, aki ekkor már András néven keresztény s a nagyfejedelem veje volt, a megüresedett trónra meghívja. Az új királyt a Vata-féle keresztényüldözés rémségei s Szt. Gellért és társainak kegyetlen meggyilkolása még jobban megerősítették keresztény hitében. III. Henrik azonban nem viselte erődvenen rajtütött az országra, amelyet most már Béla herceg és az Eppensteini grófok, mint szövetségeseik védelmeztek. A Duna jobb oldalán haladó német sereg elől a magyarság úgy pusztította el az élelmet, mint ahogy azt az oroszok tették Napoleon seregei előtt, a Dunán haladó élelmiszerekkel megrakott hajókat pedig apokrif levéllel visszaküldték Bécs felé. András ezután is okosan

viselkedett. Nem ingerelte a hatalmas ellenséget, hanem készségesen elfogadta a papok békeközvetítését, amíg ez országa függetlenségét nem érintette. A békét azonban mégis a császár tette lehetlenné, amikor jól felszerelten újra rátámadt Magyarországra. Ekkor újra olvassuk Pozsony ostromát s Zotmund búvár merész vállalkozását. A béke közvetítésére IX. Leó pápa vállalkozott s e célból személyesen jelent meg Pozsonyban. Az egyetlen eset, hogy az egyház feje Magyarország területére lépett. András jóidőre megszabadult ellenségétől, akinek ekkor másfelé elég teendője akadt s házasság útján is kívánta országát biztosítani. E végett négyéves Salamon nevű kis fia számára feleségül kérte az akkor már elhunyt III. Henrik leányát s készségesen elfogadta az özvegy esászárné feltételét: az ifjú főlegény haladéktalan megkoronázását. Ugyanezen fejezetben olvassuk a tiszavárkonyi jelenet motiválását és gyszos következményeit.

I. Béla trónrajutása után számos jóbarátot s szövetségest szerzett házának, amelyet több külföldi hatalmas családdal is házastott össze. De mindez nem hozta volna meg az ország teljes biztonságát és függetlenségét, ha Németországban is minden rendjén lett volna. Fejtelenség és zavar volt ott is, aminek a hullámai Salamon érdekében hozzánk is átesaptak. A király már beteg szállott szembe a németekkel, akik nagy erővel haladtak előre s nemsokára tehetetlensége fölötti bánatába belehalt. A németek unszolására gyorsan megkoronázták Salamont, aki ekkor tizenegy éves volt.

A németek elvonulását várta be csak Béla fia, Gyécse, s Esztergomnál állapodott meg csapatával, anélkül, hogy rokonával szemben ellenséges szándék tüzelte volna: mindössze atyja egykori országrészét kívánta a maga és kiskorú testvérei számára. Ekkor jött létre a győri egyezés, amely tizenöt vármegyét biztosított Béla fiának. Békés, nyugodt nyolc év következett ezután az országra, amelynek uralkodó családjában is béke és nyugalom honolt. Apróbb rajtütésekkel megszabólták a heregeek, s maga a király a csehek, a morvák és a karintiaiak okvetetlenkedését, majd meg keményebb leckét adtak a betörő bessenyőknek, s böszörményeknek az Aldunán és a kunoknak Biharban. Az ezután vívott harcokban, amelyekben László, Gyécse és Salamon még közösen vitézkedtek, máris felütötte fejét a féltékenység Salamon részéről, sőt már sötét tervek is szövődtek a heregeek ellen. De sikerült a békét egyelőre még a papságnak fenntartani, bár Salamon már készült unokabátyjának a heregségből való kiűzésére. A szándékot nemsokára tett is követte. Nagyiván mellett vereséget szenvedett s csak nehezen egyesült László öccsével s Morvaországban gyűjtött segédhadával. Mogyoródnál történt meg az összecsapás, mely Salamonnak koronájába került. IV. Henrik támogatásával megpróbálta ugyan trónját visszaszerezni, de kísérlete nem sikerült. A kettős győzelmet Gyécse a garamszantbenedeki zárda építésével és a váci székesegyház újjáalakításával kívánta emlékeztessé tenni. Keresztény felfogásában és alázatosságában most is még arra volt hajlandó, hogy Salamonnal kibéküljön, ha heregségét zavartalanul megtarthatja; alkuba is bocsátkozott ily szán-

dékkal izgága rokonával, de a tárgyalások folyama alatt befejezte életét. Utódjául az ország nagyjai sem kiskorú fiát, sem Salamont, hanem a lovagias Lászlót kiáltották ki s szinte kényszerítették, hogy az ország érdekében foglalja el a trónt.

László előtt az ország egysége és függetlensége volt az el-érendő cél s teljesítendő feladat, amelynek érdekében diadalmas csatát is vívott IV. Henrikkel. Hamarosan végzett a császárral, hogy most mint Guiscard Róbert, Apulia urainak szövetségese a kelet-római birodalom ellen forduljon. Ez a vállalkozása Felső-Méziával nagyobbította az ország területét, amelyhez nemsokára Szlavónia is kapcsolatot. Követte ezt a hadjáratot nagybátyjának, István királynak szentté avatása. Ebbe a kegyeletes ténybe bekapcsolódik Salamon amnesztíája, amely azonban most sem hozta meg a kibékülést és megnyugvást, hanem ellenkezőleg, a kunok pusztító hadát zúdította az ország keleti részére, hogy újra megérezzék a hős király sújtó karját. A betörés veszélyétől azonban továbbra is kellett tartani; ezért várakat s őrhelyeket kellett emelni, sorosokat bevágni s lakatlan területeket kellett benépesíteni. Így népesedett be akkortájt a Bodrog, Labore és Latorca vidéke egészen a nagy hegyekig a Szerbiából és Méziából hozott lakossággal, amely a máig is fennálló szláv hangzású községeket alapította. Ugyaníly szándékkal helyezte át a gyepüket Erdélyben a Maros és Küküllő balpartjára s itt is erős várakkal tette lehetővé a kunok becsapását. Folytatta a telepítést a székelyekkel a Tiszántúlról, majd pedig megszüntette az ország északnyugati gyepüjét s megszervezte Trencsénvármegyét, ahová magyarokat, németeket és fehérhorvátoknak nevezett szlovák-tótokat telepített le a szomszéd Morva Sziléziából s végül áthelyezte a Mátraaljáról a Vág és Morva mentére a székelységet határőrül. Ilymódon majdnem mindenütt természetes határokkal biztosította országát, amelyet 1091-ben még Horvátországgal is gyarapított. László horvátországi tartózkodását alaposan megzavarta a kunok becsapása, akik akkor egészen a Duna-Tiszaközre merészkedtek. László ekkor súlyos csapást mért rájuk a Temes mentén. Ennek a győzelemnek az emlékére püspöki várossá tette Gyulafehérvárt.

A XVI. fejezetben László családi összeköttetéseit és az ezekből folyó érdekeket és törekveseket mondja el Karácsouyi, felhasználva most is a nála megszokott nagy apparátust. Ezek elseje az volt, hogy IV. Henrikkel kibékült. Ezen eseményhez időrendben is szorosán kapcsolódik a szabolesi zsinat, amely több olyan rendelkezést hozott egyházi téren, amely a magyar egyházat a nyugati kereszténység felfogásától szerencsére csak rövid időre elválasztotta.

Az utolsóelőtti fejezetben találjuk azon institutiók ismertetését, amelyek a korlátlan királyi hatalom szűkítését célozták. Ilyen volt a trónutódlás kérdése, amelyben az országgyűlésnek kellett dönteni, a királyi tanács felállítása, a közigazgatás szabályozása, adózás és hadiszolgálat rendezése, igazságszolgáltatás, amely utóbbinál számos érdekes intézkedést hoz fel Szt. László törvénykönyvéből; rendezte a kereskedelmet s vele kapcsolatosan a pénz-

ügyet. Befejezi az értékes művet a népesedés emelésére irányított törekvések és munkálatok leírása.

A művet, a felhasznált forrásokat felsoroló jegyzék és Magyarország 997—1095. évi térképe teszi teljessé. *J. E.*

Dr. Szendrei János: *A diósgyőri vár története.* 8°, 94 lap. Budapest, 1927. Egyetemi nyomda. Ára 3 pengő 20 fillér.

A szerzőnek folyóiratunk legutóbbi füzetében közölt nagybecsű munkája, most díszes formában, bővített szöveggel és szaporított képekkel, külön kiadásban is megjelent, amelyre ezen az úton is felhívjuk az érdeklődők figyelmét.

M. von Poseck, General der Kavallerie a. D.: *Der Aufklärungsdiens der Kavallerie nach den Erfahrungen des Weltkrieges.* 1927. E. S. Mittler & Sohn, Berlin. Ára 350 márka.

Poseck neves német lovas tábormok fentebbi művét, mint maga mondja, azért adta ki, hogy a hadjárat tapasztalatai a fiatal nemzedék számára kárba ne vesszenek. A szerző vérbeli lovas, a lándzsának nagy barátja; meglelégedéssel állapítja meg, hogy a hírszerző lovas századok, melyekből nemsokára különítmények lettek, géppuskásokkal, kerékpárosokkal, rádiósokkal, autókkal stb. megerősítve, teljesen megfeleltek hivatásuknak még akkor is, ha minden más felderítő és összekötő eszköz csődöt mondott.

Ellenben a messzemenő lovas tiszt járőr túlélte magát. A rádió, telefon, telegráf idején annyira lemarad hírei leadásával jelentő lovas útján, hogy ezek mindig elkésve érkeztek; az események túlhaladták őket.

Az ellenséges érzületű lakosság közepette ezek a járőrök gyengék is voltak. A legjobb felderítés a harc, de ehhez erő kell s így a járőrök a legrikább esetben jöttek vissza.

Foglalkozik a szerző a távoli felderítéssel, a felvonulás és a mozgó harc alatt, a lovas hadosztályok feladataival, a közeli és harcfelderítéssel.

Minden egyes mondasát példákkal erősíti meg. Külön fejezet foglalkozik a biztosítással és leplezéssel, a felderítéshez szükséges parancsolás technikájával, a felderítő különítmények összeállításával, erősségével és felszerelésével.

Példákon ismerteti az előnyomulás módozatait, a lovaglás alatti magatartást erdőben, éjjel és ködös időben, ellenséges érzelmű lakosság közepette, továbbá, hogy miként kell viselkedni a pihenőknél és megszállásoknál.

A mű másik része beszámol a felderítő osztagok magatartásáról az ellenség körletében. Megállapítja, miként kell figyelni, az ellenség csapdait kikerülni; foglalkozik az úszással, a harccal, mint felderítő eszközlel, különös figyelmet szentelve a lándzsa használatának és a lóhátról való lövésnek.

A szerző külön fejezetben megtanítja olvasóit, miként kell jelentéseket fogalmazni, leadni, hogy az illető parancsnok találó és hű képét kapja a mindenkori helyzetnek.

Érdekes a szerző fejtegetése a légi és földi felderítés összehasonlítását illetőleg.

Végül külön összefoglalva találjuk a gép és ló teljesítményeit a felderítő szolgálatban.

A szerző mint modern katona, elismeri a gépek fontosságát, a repülőgépet a hadsereg távesövének mondja, de a lovasság megmarad a hadsereg szemének, mert ha minden felderítő és összekötő eszköz a mostoha ködös időjárás következtében felmondta a szolgálatot, a lovasságra mindig lehetett számítani s kell majd számítani a jövőben is, mert jól lovagló, jól idomított lovakon haladó lovasság a terepben nem ismer akadályt.

A nagyon jól megírt és sok-sok hárörű konkrét példával érdekessé tett könyvet nemcsak a fiatal nemzedéknek, de minden lovas tisztnek, különösen vezető helyen, el kellene olvasnia.

S—y.

Die Kavallerie. 1927. évfolyam 13—14. füzet.

Scheff Károly kapitány ismerteti Buday Ignácnak, a hős Wurmser-huszárnak történetét, aki a monarchiának 1696-ban felállított, tehát a második legrégebb huszárezredében szolgált.¹

¹ 8. sz. huszárezred.

Az ezred a török háborúk különböző ütközeteiben annyira kiűntette magát, hogy 12 tagja kiérdemelte a legmagasabb katonai kitüntést, a Mária Terézia-rendjelet. E hősök között is a legkimagaslóbb volt nemes Buday Ignác.

Már 1788-ban, mint főhadnagy, két szakasz élén kiűzte a Bánátba betört és rabolva, öldökölvé pusztító 400 spahit. Ezzel a tettevel II. József császár elismerését szerezte meg magának, míg Wurmser lovassági tábornok, ezredtulajdonos, sajátkeű levélben mondott köszönetet a hős Budaynak.

Rövid idővel ezután, ernyedetlen kitartás árán elfogott egy veszedelmes török kémet, ugyancsak a Bánátban.

1793-ban, mint huszárkapitány, az alárendelt 160 huszárral, továbbá egy porosz tiszt által vezényelt 140 lövésszel és 125 vadászszal, valamint 33 weimári vértés katonával, a Mainzból mindüntalan betörő és az osztrákoknak Bretzenheimnél levő állását folytonosan nyugtalanító ellenséget többször megverte, bárha az erősebb volt, mint az ő csapata.

Buday 1794-ben Sprimontnál öt rohamot vezet, majd Fleurusnál is kiűntette magát. Charleroi-nál elfoglal 2 ágyút és több lövészeres kocsit; 2 gyalogzászlóaljat megkerül, megrohan s nagyrészben leaprít.

Lüttichnél ezredének egyik osztályával keresztülúsztat a Maas-folyón s ugyanott a Kinsky-gyalogezred 260 emberét is áthozza.

1796-ban megkapja a jól kiérdemelt Mária Terézia-rendjelet.

A következő évben olasz földön harcol és öt hónap alatt 2174 foglyot ejt, 58 ágyút és 16 mozsarat zsákmányol.

Az 1800 június 14-én vívott marengói csata véget vet Buday kiváló ténykedésének. Két lovat löttek ki alóla s ő maga súlyosan

megsebesült. Keze, lába megbénult s így végleg meg kellett a katonai pályától válnia. 1850 február 6-án hunyt el Sopronban.

Jellemző volt a hős egyéniségére, hogy nyugdíjáról a haza javára lemondott. Az ezrede iránti szeretetét pedig bizonyítja az, hogy bár már 1794—1799-ben előléptetésre lett javaslatba hozva más csapattestnél, ő maga kérte a hadsereg parancsnokságát, hogy hagyják meg inkább mint kapitányt az ezredben addig, míg abban őrnagyi hely ürül.

Ugyancsak ebben a füzetben írja le *Suhay Imre* honvédezerdes a m. kir. 5. honvéd lovashadosztály rohamát 1914 augusztus 17-én Satanów-Gorodoknál. A budapesti, pápai, pécsi és zalaegerszegi honvédhuszárezredek itten írták be nevüket a magyar huszárok hadtörténelmébe. Az élénk tárt adatok alapján nem zárkozhattunk el annak a megállapításától, hogy az a súlyos veszteség, amit ezek a csapattestek szenvedtek akkor, amikor a gondosan kiépített lövészárokból harcoló ellenséget lóháton megrohanták, nem állott arányban az elért eredménnyel. Igaz, hogy a hadosztály kiszorította az oroszokat Gorodokból, de győzelmét már nem tudta kihasználni.

Suhay ezredes nem mond ítéletet a huszárok ilyen felhasználása felett, csak azt állapítja meg, hogy Satanów-Gorodok emléke a lovasság történetében örökké élni fog.

A 14. füzet ismerteti az I. porosz királyi dragonyosezred történetét és folytatásban hozza a lovas vadászok 4. századának tevékenységét Ukrajnában, 1918 telén és tavaszán.

A „Porosz huszárok Krummaunál 1744-ben“ című történeti elbeszélés négy magyar huszárnak ügyes és találékony magatartását írja le, amellyel megakadályozták azt, hogy Krummau városát a poroszok szállják meg.

A „Joffre vagy Gallieni?“ cikk azt bizonyítja, hogy a marnei győzelem nem Joffre, hanem Gallieni érdeme, mivel ő kezdeményezte azt a esatát, amely a németek jobbszárnyát visszavonulásra készítette.

Sz.

Revue des Études Hongroises et Finno-Ougriennes, Janvier-Juin Paris, 1927.

A folyóiratnak ebben a füzetében két olyan dolgozattal találkozunk, amelynek hadtörténelmi tárgya van. Mielőtt a következőkben részletesebben foglalkoznánk velük, hadd soroljuk fel röviden a revü egyéb tartalmát: *Eckhart Ferenc*: Bevezetés a magyar történelembe; *Szinnyei Ferenc*: A francia romantika és a magyar regény 1848 előtt; *Thienemann Tivadar*: Erazmus Magyarországon; *Rácz Lajos*: Francia ihlet a magyar protestantizmusban; *Baranyai Zoltán*: H.-F. Amiel, Petőfi fordítója. Végül: *Krónika, Jegyzetek és Okmányok, Beszámolók, Bibliográfia*.

Haraszi Emil egyetemi tanár szakavatott tollának köszönhetjük a „Les hussards hongrois en Alsace“ című tanulmányába foglalt rövid életleírását a XVIII. század egyik zeneszerzőjének, aki francia ember léterére szép számmal szerzett magyar vonatkozású zenei költeményt. Volt pedig ez Harst Cölesztin, elzászi szü-

letésű bencés barát, korának legkiválóbb zongoraművésze. Pályája kezdetén mint a kispapok tanítója működik az ebermünsteri zárdában, melynek később perjele. A konfráterek tanúsága szerint ájtatos, önmagával szemben szigorú ember volt, ami azonban semmikép se fojtotta el benne a jókedvet és szívének az ártatlan világi örömeikért égő tüzét. Hittudományi munkáiból csupán egy Szent Klára életét magyarázó prédikáció maradt reánk; hírneve inkább azon a gyöngéd rokokó hangszeren (clavecin-en) való mesteri játszásán alapszik, amely hangszer a lanttal szemben XV. és XVI. Lajos dísztermeiben mindinkább tért hódít. Harst Cölesztin nem egyszer mutatta be művészetét ünnepélyes alkalmakkor nyilvánosan is. Életét 1786-ban a geberschweieri Szent Márkus-zárdában fejezte be, 88 éves korában. Ennyi az egész, amit földi vándorútjáról tudunk. De neve élni fog a zenetörténelemben, hátrahagyott művei révén, amiket egybegyűjtve adott ki annakidején még ő maga. Ez a gyűjtemény 75 zongoradarabból áll s az akkori idők ízlése szerint a leíró (descriptif) zenefajhoz tartozik, az úgynevezett programzenéhez. Mindegyike ezeknek a rövid daraboknak egy-egy érzést, a lélek valamely állapotát igyekszik kifejezni, vagy pedig valamely képhez fűződik. Az akkori idők szép asszonyai és előkelő urai a tiszta, abszolút muzsikát száraznak, minden érdekességtől megfosztottnak találták és szívesen hangoztatták Fontenelle közmondásszerű kérdését: Mit nékem te, szonáta? Az idő szelleme előnyben részesítette a festő zenét, mely idealizálta a kedvteléseket és kifejezte az emberi lét minden bánatát és gondját, a bölesőtől a sírig. Zeneköltönket is megihlette ez a művészeti irány, amikor többek között korabeli híres festményekből merített inspirációt. Ezek a kiváló festményeken különösen a katonák alakjai kapták meg figyelmét, ezek az eredeti s csodálatraméltóan megrajzolt figurái az akkoriban folyt háborúknak. Nem is olyan meglepő, hogy az elzásziak annyira lelkesedtek a katonákért; hiszen hazájuk véráztatta földjén ment végbe a 30-éves háború egynémely epizódja, szintűgy a spanyol örökösödési háború és a Bourbonok és Habsburgok hegemoniájáért folyó harcok egyes mozzanatai. Mindezekben a harcokban kimagasló, az egész világtól elismert és megcsodált szerepet vittek a magyar huszárok. Haraszi Emil érdekesen szövi bele Cölesztin barát biográfiájába a magyar huszár szereplését a XVII. és XVIII. század háborúiban és fejtegetéseinek során megemlíti, hogy a magyar huszár népszerűsége nem állott a francia huszárok hírneve mögött, s hogy ezek, ha magyar ezredben szolgáltak, magyar nyelven esküdtek fel. Cölesztin barát tehát csak az általános felfogást követte, midőn két zenekölteményében egyenesen a magyar huszár vitészségét alakítja. Hozzáértők igaznak és értékesnek mondják a bencés perjel katonáinak jellemzését. Távol attól a helyenként dívó felfogástól, mely a magyarban valami exotikus elemet látott, Cölesztin barát egészen természetesen folyó melódiái és erőteljes ritmikája élénken és hűen varázslják elénk tárgyának lényét és képét. Harst Cölesztin miniatűrjei a maguk módjára őrzik meg a magyar katona dicsőséges emlékét. Ezekben a kis művekben egyesül a magvas fran-

cia és magyar temperamentum, és az elzászi barát régies zenéjéből még ma is kicsillog a nemzet géniusza.

Ugyancsak magyar hadtörténelmi témája van *Eckhardt Sándor* cikkének: „Voltaire, Michelet et la catastrophe hongroise de 1526“, ahol a szerző Voltairenek és Micheletnek a mohácsi vésről írott passzusait állítja egymással szembe. Történelmi munkáikban a francia írók közül Voltaire foglalkozott a legtöbbet a mohácsi katasztrófával. Erről szóló és több tanulmányában is előforduló fejtegetései nagy tájékozottságot árulnak el. Tárnyilagos, de mindamellott rokonszenves megállapításainak nyomát — analog helyek révén — a már akkor jónevű történetírók könyveiben találhatja meg a kutató. Voltaire, úgy látszik, közvetlenül csak francianyelvű forrásokból merített, a latinul megjelent műveket aligha értette. Az evvel a tárgygyal általánosan foglalkozó munkákon kívül, nevezetesen Brodariesnak, a katasztrófa egyik tanujának, a mohácsi vésről szóló munkája szolgáltatva Voltairenek a leg-hitelesebb adatokat. A nagy író végső következtetése, amely tétel különben leginkább felel meg az emberi igazságnak, az, hogy Magyarország fogta fel azt az ozmán lökést, amely további útjának szabad folyása esetén az egész kereszténységet fenyegette volna invázióval. A török átgázolt ugyan a magyar földön, de erőt vesztíve, megállásra kényszerült.

Merő ellentétben áll ezzel Michelet felfogása, ki nagy történelmi művében (*Histoire de France*) azt vitatja, hogy Szolimán megmentette Európát s hogy a magyar katasztrófa nem egyéb, mint „szükséges epizódja“ annak a felszabadító akciónak, melyet a francia király, I. Ferenc, és a szultán vittek véghez az emberi szabadság érdekében.

Bármelyike is ezeknek az ellentmondó nézeteknek álljon meg a történelem előtt, bizonyos, hogy Magyarország lett az áldozat az emberiség oltárán, s ha valóban Szolimán mentette meg Európát, ez a kontinens hűtlenül és kegyetlenül áldozott fel egy európai országot.

János

Lieutenant-Colonel Nédeff, de l'Etat-Major Général de l'armée bulgare: „*Les opérations en Macédonie l'épopée de Doiran 1915—1918.*“ (6 térkép és 17 vázlat.)

Bulgária 45 év alatt négy háborúban vett részt; a háborúk, sajnos, katasztrófálisan végződtek. A Wardar- és a Doiran-tó között a bolgár hadsereg egy része összemérte erejét a franciákkal, angolokkal és görögökkel olyan győzelmes ütközetekben, hogy az ellenség is kénytelen volt — az ugyan kisszámú, de derék és bátor — bolgár nép erejét és értékét elismerni.

Ritkán viseltek háborút olyan hévvel, mint a bolgárok 1915-től 1918-ig. Bulgáriának legfőbb vágya mindig Macedónia birtoklása volt. Elvesztése 1913-ban annál nagyobb fájdalmat okozott, mert győzelmével a törökök uralma alól felszabadította s csakis szövetségeseinek gonosz és kegyetlen árulása folytán veszítette el ismét. Érthető tehát, hogy Macedóniában az ismét idegen uralom alá került bolgárok anyaországukhoz fordultak segítségért, ami persze

új háborút támasztott. Miután Szerbia 1915-ben semmi szín alatt se akart hallani Macedónia visszaadásáról, Bulgária kénytelen volt neki 1915 október 1-én megizenni a háborút; ezzel természetesen az összes entente-államokkal is háborúba keveredett.

A könyv célja az, hogy a bukaresti szerződésben meghatározott görög-szerb határ mentén kifejlődött, ú. n. „déli front“ háborús eseményeit 1916—1918-ig megvilágítsa. A bolgárok hadierényei fényesen kiténtek ebben a háborúban, úgy hogy érdemes azokat a világgal megismertetni.

Ezen bevezetés után a bolgár hadműveleteket részletesen leírja 6 fejezetben.

I. A hadműveletek Macedóniában 1915-ben. A szerb front át-törése; az entente-csapatok érkezése Szalonikibe; a görög semlegesség megsértése; Szaloniki megerősítése, a bolgárok beérkezése a görög határra, a Wardar-völgy katonai-földrajzi leírása; a Wardar-Doiran-szakasz megszállása és a bolgár hadsereg felfejlődése a déli fronton; német csapatok beérkezése és elszállítása az állások kiépítése után; az állásharc megszervezése.

II. A déli harc tér eseményeinek ismertetése, 1916 augusztus közepétől az ősz végéig. Miképen avatkozott Oláhország a háborúba?

III. Események a Doiran-i fronton 1916—17 telének és 1917 tavaszának folyamán. Az ellenség első támadásai fojtógázokkal. A front fegyveres ereje. Az entente támadásai 1917 április-májusban. Hadműveleti szünet 1918 tavaszáig.

IV. Tevékenység 1918 tavaszán és nyarán. Az április 22-i Doiran-i csata leírása.

V. A szeptember 16—20-i csata méltatása. A bolgár védelem szívóssága és győzelme.

VI. Visszavonulás.

A szerző, az epilógusban, a németek hibás politikájában keresi az első lépést, amely a központi hatalmak összeomlását okozta; a németeket különben is többször meglehetősen élesen kritizálja.

S—y.

FELHÍVÁS.

A jövő év elején ki fogjuk adni gróf Gyulai Ferenc tábornok 1703—1704. évi, rendkívül érdekes magyarnyelvű naplóját.

Gyulai az említett időben, mint a későbbi 51. magyar gyalogezred alezredese, az olasz harctéren küzdött a spanyol örökösödési háborúban.

Naplója nemcsak hadtörténelmi szempontból fontos, hanem írójának földrajzi és néprajzi megfigyelései miatt is.

A könyv körülbelül 200 nyomtatott oldalra fog terjedni. Előfizetési ára 5 pengő, bolti ára azonban jóval nagyobb lesz.

Kérjük mindazokat, akik erre a kiadványra reflektálnak, hogy a fenti összeget, akár csekklapon, akár postautalványon, de mindenesetre *a Hadtörténelmi Közleményeknek szóló előfizetéstől elkülönítve*, minél előbb beküldeni szíveskedjenek.

A Hadtörténelmi Közlemények kiadóhivatala
Budapest, IV, Váci-utca 38.
Tiszti Kaszinó könyvtára.

Pályázat.

Az Országos Hadimúzeum Egyesület a következő pályázatot hirdeti:

TUDOMÁNYOS PÁLYAZAT.

1. A pályázat kettős: a) előre megállapított, b) szabadon választott oly tudományos kérdések feldolgozása, melyek tárgyukat a magyar hadirégészetből, hadtörténelemből, hadkegyelemből vagy ezekkel kapcsolatos gondolatkörből merítik.

Eseményleírások, memoárok, naplók és hasonlóak, a pályázaton részt nem vehetnek.

2. Előre megállapított tárgy:

Irassék meg egy önálló magyar történelmi fegyvertan, a honfoglalás korától a XIX. század végéig. Ennek keretében a nyilvános vagy magángyűjteményekben lévő magyar fegyverek leírása és ismertetése, úgy a belföldre, mint a külföldre kiterjedőleg.

3. Szabadon választott tárgy címén csakis olyan mű pályázhat, mely nyomtatásban még meg nem jelent.

4. Az előre meghatározott tárgyra pályázó műveket gépirással írva és nyomtatásra teljesen kész állapotban kell benyújtani.

A szabadon választott tárgyú művekből elegendő a részletes tartalomjegyzék és egy megírt fejezet benyújtása.

5. A pályázatok nyíltak, de a pályaművek jelígés levél kíséretében is beküldhetők.

A pályaművek beküldési véghatárideje 1928. évi május hó 31-e. A pályaművek az Egyesület helyiségében, a hivatalos órák alatt, elismervény ellenében adandók be.

A pályázat végleges elintézése után, a pályaművek ezen elismervény ellenében adatnak vissza.

6. Nem kerülnek elbírálás alá:

a) a nem magyar nyelven írt,

b) a nem gépirással írt és

c) az elkésve beérkezett pályaművek.

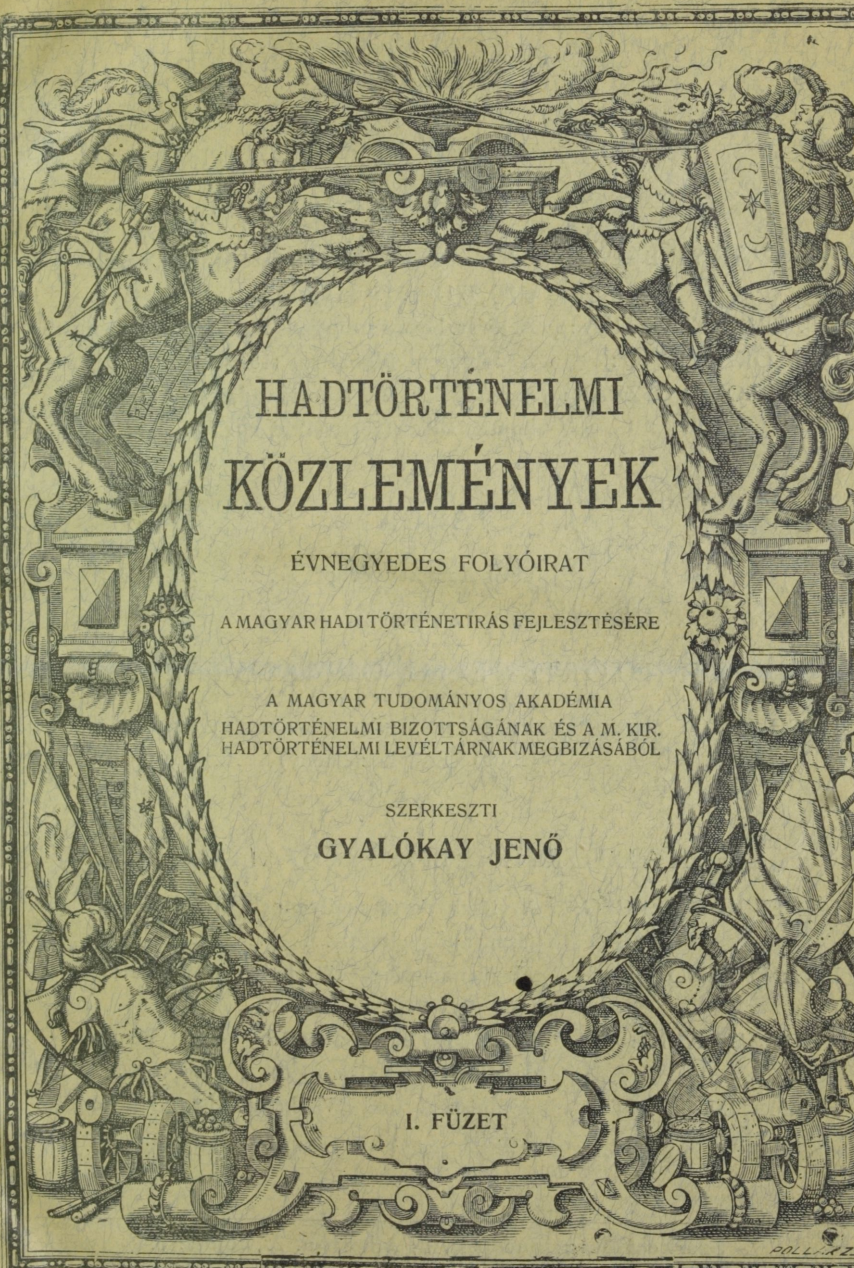
7. *A pályadíjak összege 4000 pengő.* A díjazott pályaműveket az Egyesület jogosult, de nem köteles kiadni. Jogosult továbbá lapjában egyszerre vagy folytatólagosan közölni.

Ha az Egyesület a díjazott művet kiadja, akkor a szerzőnek a szokásos, ha pedig lapjában közli, akkor a szerzőnek az érvényben lévő díjszabás szerinti tiszteletdíjra is igénye van.

A pályadíjak a végleges döntés után 8 napra, az egyéb tiszteletdíjak pedig a megjelenéstől számított 8 napra kerülnek az Egyesület pénztáránál kifizetésre.

8. A pályadíjakra pályázók kötelesek pályamunkáikhoz csatolni a felhasználható történelmi hiteles illusztrációk jegyzékét.

XXVIII. ÉVFOLYAM.

HADTÖRTÉNELMI
KÖZLEMÉNYEK

ÉVNEGYEDES FOLYÓIRAT

A MAGYAR HADI TÖRTÉNETÍRÁS FEJLESZTÉSÉRE

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
HADTÖRTÉNELMI BIZOTTSÁGÁNAK ÉS A M. KIR.
HADTÖRTÉNELMI LEVÉLTÁRNAK MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTI

GYALÓKAY JENŐ

I. FÜZET

KIADJA A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
BUDAPEST, 1927.

TARTALOM

	Lap
DR. IVÁNYI BÉLA: A tüzérség története Magyarországon, kezdés- tétől 1711-ig. (5-ik közl.)	1
DR. ERDÉLYI GYULA: A 15. sz. hevesi insurgens zászlóalj 1809-ben	31
GYALÓKAY JENŐ: A debreceni ütközetről (1849 aug. 2.)	48
KAROLJÓVICS OSZKÁR: A cs. és kir. 29. tábori vadász-zászlóalj a komáromi csatában (1914 aug.) (1-ső közl.)	83

TÁRCA

y.:	Gróf Karacsay Fedor	99
-----	---------------------------	----

HADTÖRTÉNELMI OKMÁNYTÁR

PILCH JENŐ:	Világos után. (Töredék Karsa Ferenc naplós- jából.) (Első közlemény)	104
-------------	---	-----

HADTÖRTÉNELMI IRODALOM

JÓZSEF KIR. HERCEG:	A világháború, amilyenek én láttam. I. (Ism. Suhay Imre)	115
PIVÁNY JENŐ:	Magyar-amerikai történelmi kapcsolatok. (Ism. Sz-ő)	121
ANGYAL DÁVID:	Falk Miksa és Kecskeméthy Aurél elkösz- zott levelezése (Ism. —ő).....	123
HERMANN CZANT:	Alpinismus und Weltkrieg. (Ism. Markó Árpád)	124

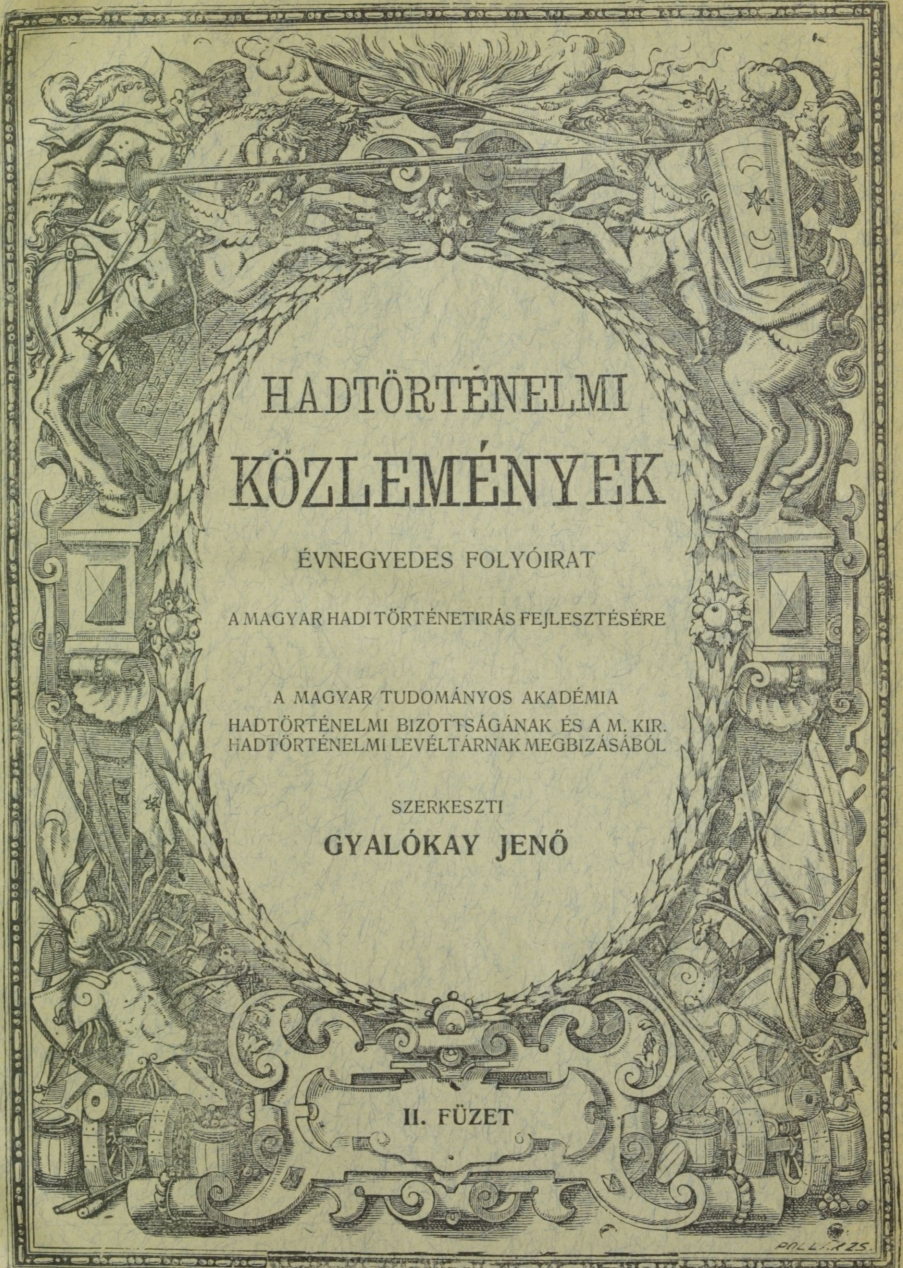
Szerkesztőség: Budapest, I., Alkotás-u. 25. földsz. 6.

Kiadóhivatal: Budapest, IV., Váci-u. 38. Tiszti kaszinó könyvtára.

A kiadásért felelős: Gyalókay Jenő.

XXVIII. ÉVFOLYAM.

HADTÖRTÉNELMI
KÖZLEMÉNYEK

ÉVNEGYEDES FOLYÓIRAT

A MAGYAR HADITÖRTÉNETIRÁS FEJLESZTÉSÉRE

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
HADTÖRTÉNELMI BIZOTTSÁGÁNAK ÉS A M. KIR.
HADTÖRTÉNELMI LEVÉLTÁRNAK MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTI
GYALÓKAY JENŐ

II. FÜZET

KIADJA A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
BUDAPEST, 1927.

TARTALOM

	Lap
DR. IVÁNYI BÉLA: A tüzérség története Magyarországon, kezdetétől 1711-ig. (6-ik közl.)	129
MAYER—CSEJKOVITS KÁROLY: A nagy háború fontosabb tapasztalatai magasabb katonai megvilágításban	152
KARJÓLVIÓ OSZKÁR: A cs. és kir. 29. tábori vadászászlóalj a komaróvi csatában (1914 aug.) (2-ik közl.)	188
DR. SZENDREI JÁNOS: Magyar hadtörténelmi emlékek a külföldi múzeumokban (10-ik közlemény)	210

TÁRCA

AJTAY ENDRE: Báró Andrassy János	218
MARKÓ ÁRPÁD: Nehai jó Borbély Ferenc főhadnagy Uram Testámentoma Anno 1789.	225

HADTÖRTÉNELMI OKMÁNYTÁR

PILCH JENŐ: Világos után. (2-ik és befejező közlemény)	229
BÁRTFAI SZABÓ LÁSZLÓ: Gr. Széchenyi István fegyvereinek jegyzéke 1848-ból	238

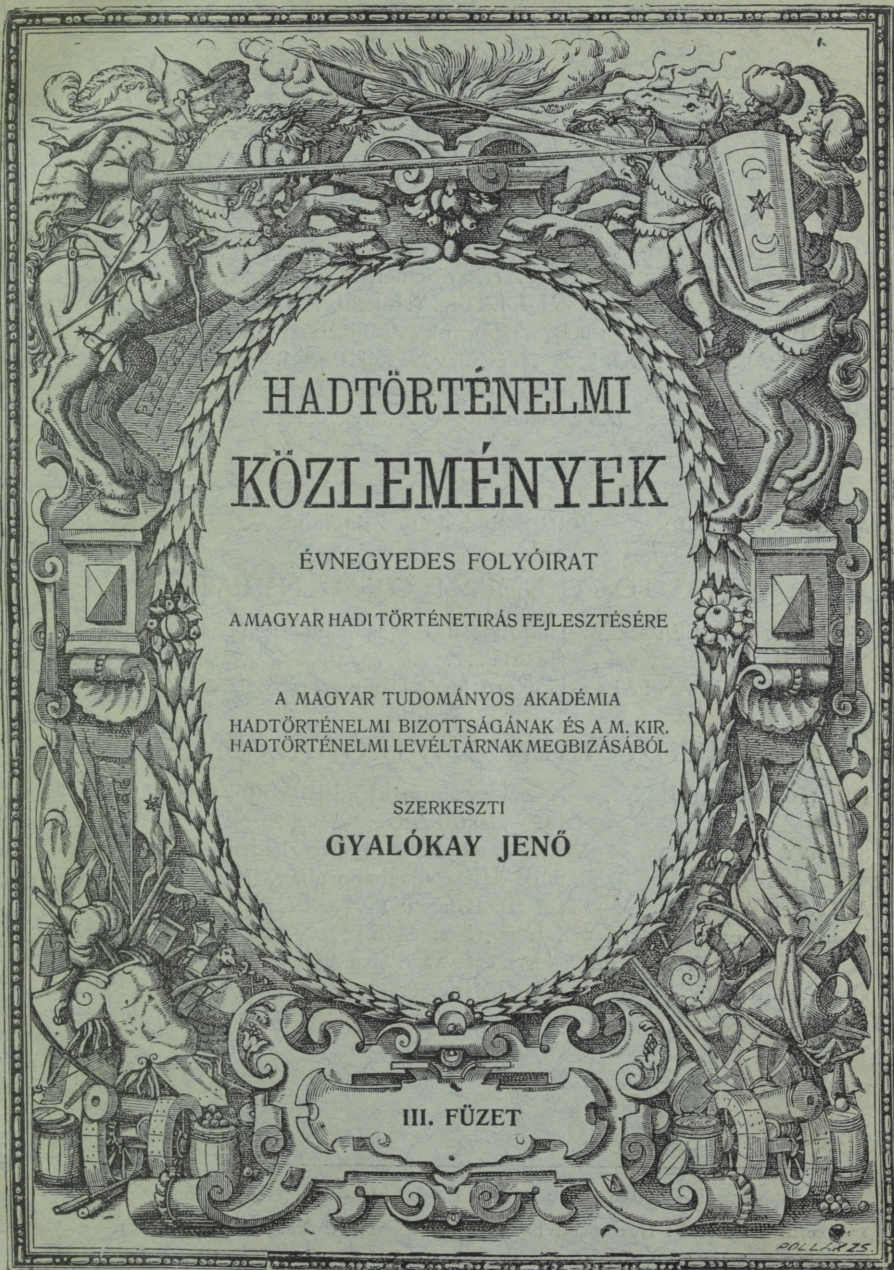
HADTÖRTÉNELMI IRODALOM

DR. MÁLYUSZ ELEMÉR: Sándor Lipót főherceg nádor iratai. 1790—1795. (Ism. —y.)	241
Gróf TISZA ISTVÁN összes munkái. 4. sorozat IV. kötet. (Ism. —y.)	244
BÁRTFAI SZABÓ LÁSZLÓ: A Sárvár-Felsővidéki gróf Széchenyi-család története. III. kötet, 1820—1920. (Ism. T. Z.)	246
DR. PRESZLY LORÁND: A csendőrség úttörői. (Ism. Sz.)	248
A m. kir. 1. honvédhuszárezred és a m. kir. 1. népfelkelő huszárosztály története. 1869—1918. (Ism. Suhay Imre)	250
A m. kir. Hadtörténelmi Levéltár 1926-i évkönyve. (Ism. Sz.)	251
BERKÓ ISTVÁN: A magyarság a régi hadseregben (Ism. Sz.)	253
RÉCZEY FERENC: Az 1920-i lengyel-orosz hadjárat. (Ism. Sz.)	255
RUTTKAY BÉLA: Kémkedés és propaganda. (Ism. S—y.)	257
GEORG HASE: Der deutsche Sieg vor dem Skagerrak. (Ism. S—y.)	258
A svéd kir. vezérkar hadtörténelmi osztályának kiadványai. (Ism. Gy.)	259
Pályázat	263

Szerkesztőség: Budapest, I., Alkotás-u. 25, földsz. 6.

Kiadóhivatal: Budapest, IV., Váci-u. 38. Tiszti Kaszinó könyvtára.

A kiadásért felelős: Gyalóka Jenő.

HADTÖRTÉNELMI KÖZLEMÉNYEK

ÉVNEGYEDES FOLYÓIRAT

A MAGYAR HADI TÖRTÉNETÍRÁS FEJLESZTÉSÉRE

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
HADTÖRTÉNELMI BIZOTTSÁGÁNAK ÉS A M. KIR.
HADTÖRTÉNELMI LEVÉLTÁRNAK MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTI
GYALÓKAY JENŐ

III. FÜZET

TARTALOM

	Lap
DR. SZENDREI JÁNOS: A diósgyőri vár története.....	265
DR. IVÁNYI BÉLA: A tüzérség története Magyarországon, kezdetétől 1711-ig. (Hetedik közl.)	352
DR. HORVÁTH JENŐ: Bem tábornok és a bukaresti külképviseltek	375
KAROLJLOVIĆ OSZKÁR: A cs. és kir. 29. vadászszászlóalj a komarówi csatában (1914 aug.). Harmadik és befejező közlemény	387

TÁRCA

MARKÓ ÁRPÁD: Báró Bydeskúty Zsigmond	406
--	-----

HADTÖRTÉNELMI OKMÁNYTÁR

ERNYEY JÓZSEF: Haditudósítás a schmalkaldeni háborúból (1546)	409
DR. ÁLDASSY ANTAL: Egykorú levél Dampierre haláláról (1620)	412

HADTÖRTÉNELMI IRODALOM

DR. HORVÁTH JENŐ: A magyar kormány adriai politikája 1848—1849. (Ism. Sz.)	415
SUHAY IMRE: A szárazföldi és tengeri haderők együttműködése a világháborúban. (Ism. Sz.)....	417
A Tenger. 1927. évf. IV—IX. füzet. (Ism. Sz.)	419
Ludovikás Levente. 1927. évf. I. sz. (Ism. A. E.)	420
SCHWARTE: Kriegstechnik der Gegenwart. (Ism. S—y)	421
Die Kavallerie. 1927. évf. I—IX. sz. (Ism. Sz.)	422
The Historians History of the World. (Ism. Török Pál).....	424

Szerkesztőség: Budapest, I., Alkotás-u. 25. földsz. 6.

Kiadóhivatal: Budapest, IV., Váci-u. 38. Tiszti Kaszinó könyvtára.

A kiadásért felelős: Gyalóky Jenő.

XXVIII. ÉVFOLYAM.

HADTÖRTÉNELMI
KÖZLEMÉNYEK

ÉVNEGYEDES FOLYÓIRAT

A MAGYAR HADITÖRTÉNETÍRÁS FEJLESZTÉSÉRE

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
HADTÖRTÉNELMI BIZOTTSÁGÁNAK ÉS A M. KIR.
HADTÖRTÉNELMI LEVÉLTÁRNAK MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTI
GYALÓKAY JENŐ

IV. FÜZET

KIADJA A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
BUDAPEST, 1927.

TARTALOM

	Lap
DR. GOMBOS F. ALBIN: A honfoglaló magyarok itáliai kalandozása (898-904)	429
DR. MIKLÓSY ZOLTÁN: Nagy Lajos tüzérsége	520
DR. IVÁNYI BÉLA: A tüzérség története Magyarországon, kezdetétől 1711-ig. (8-ik közlemény)	523
DR. SZENDREI JÁNOS: Magyar hadtörténelmi emlékek a külföldi múzeumokban (11-ik és bef. közlemény)	541

TÁRCA

LANGE EMIL: Gróf Hadik Károly	556
-------------------------------------	-----

HADTÖRTÉNELMI OKMÁNYTÁR

GABÁNYI JÁNOS: Magiera (Részlet a 7. honvéd gyalogezred naplójából)	561
---	-----

HADTÖRTÉNELMI IRODALOM

DR. KARÁCSONYI JÁNOS: A magyar nemzet áttérése a nyugati kereszténységre (Ism. J. E.)	571
DR. SZENDREI JÁNOS: A diósgyőri vár története	577
POSECK: Der Aufklärungsdienst der Kavallerie, nach den Erfahrungen des Weltkrieges (Ism. S—y)	577
Die Kavallerie. 1927. évf. 13., 14. sz. (Ism. Sz.)	578
Revue des études Hongroises et Finno—Ougriennes. 1927 Jan.—Jun. (Ism: János)	579
NÉDEFF: Les opérations en Macédoine l'épopée de Doiran (Ism. S — y)	581
—————	
FELHÍVAS	583
PÁLYÁZAT	584

Szerkesztőség: Budapest I., Alkotás-u. 25, földsz. 6.

Kiadóhivatal: Budapest IV., Váci-u. 38. Tiszti Kaszinó könyvtára.

A kiadásért felelős: Gyalóky Jenő.

A
MAGYAR TÖRTÉNELMI TÁRSULAT
ÚJABB KIADVÁNYAI.

	Pengő
Áldásy A.: Címertan.....	2 [—]
Auer J. F. pozsonyi nemes polgárnak hété- toronyi fogságában írt naplója. 1664. (Feldolgozta: Lukinich I.)	9 [—]
Beniczky L. bányavidéki kormánybiztos és honvédeztudós visszaemlékezései és jelentései az 1848/49-i szabadságharcról és a tót mozgalomról. (Feldolgozta: Steier L.) ...	18 [—]
Dékány I.: A történettudomány módszertana	3 [—]
Dézsi L.: Magyar történeti tárgyú szépirodalom	5 [—]
Falk M. és Keeskméthy A. elkobzott levelezése. (Feldolgozta: Angyal D.)	25 [—]
Fejérfataky—Áldásy: Pápai oklevelek	3 ⁵⁰
Gárdonyi A.: A történelmi segédtudományok története	1 ⁶⁰
Hóman B.: A forráskutatás és forráskritika története Magyarországon	1 ⁵⁰
József Nádor élete és iratai (1792—1804) I. (Feldolgozta: Domanovszky S.).....	25 [—]
Kornis Gy.: Történefilozófia.....	6 [—]
Lukinich I.: A szatmári béke története és okirattára	25 [—]
Révész I.: A magyarországi protestantizmus történelme.....	2 ⁵⁰
Sándor Lipót Főherceg Nádor iratai. (Feldolgozta: Mályusz E.)	25 [—]
Széchenyi I. gr.: A Kelet népe. (Feldolgozta: Ferenczy Z.)	25 [—]
— Döblingi irodalmi hagyaték III. (Feldolgozta Tolnai V.)	25 [—]
— Naplói, I—II. (Feldolgozta: Viszota Gy.)	25 [—]
Szekfű Gy.: Iratok a magyar államnyelv kérdésének történetéhez (1790—1848)....	25 [—]
Szentpétery I.: Chronologia	1 ⁵⁰
— Középkori oklevélszövegek	4 [—]

KIRALYI MAGYAR EGYETEMI NYOMDA
Budapest VIII. kerület, Múzeum-körút 6. szám. Gólyavár.
Könyvesbolt: Budapest IV, Kossuth Lajos-utca 18. szám.
Postafiókszám: 242.

Királyi Magyar Egyetemi Nyomda.

A VILÁG MAI KÉPE

3 kötet, díszes egészvászonkötésben, tokban, előnyös részlet-fizetési feltételek mellett 60 pengő. Havi részlet 5— pengő.

1—2. kötet. Hettner Alfréd:

A leírófldrajz alapvonalai

442 szövegekzi térképpel és ábrával. Fordította: Littke Aurél dr. I. kötet: *Európa*. II. kötet: *Tengerentúli földrészek*.

3. kötet. Cholnoky Jenő:

A földfelszín formáinak ismerete

(Morfológia.)

Sarfatti asszony:

MUSSOLINI ÉLETE

A gyönyörű díszkötésű, 288 oldalas hatalmas kötet ára 25 P. Kapható részletfizetésre is. A legérdekesebb és legaktuálisabb olvasmány.

Wildner Ödön dr.:

LÉLEKÜDÍTŐ (azaz Szellemi Kincsestár).

Gondolatok és elmés idézetek gyűjteménye. 2427 idézet, több mint 350 életrajzi adat. Ára 6 pengő.

Virág Benedek:

Magyar századok 884—1437. I—II.

A magyar nemzet története az Árpádház- s a vegyesházi királyok uralkodása alatt. 1816. évi kiadás, kézzel merített papíron, eredeti metszetekkel. — Két kötet ára amatőr disznóbörkötésben egybekötve 40 P.

Jászai Mari emlékiratai

A legnagyobb tragika, mint színész, a magyarság büszkesége volt, mint író, az egész művelt emberiség szellemi kincse lesz. Önletrajza elragadó és megrendítő regény. — A mű ára egész bőrötésben, arany-metszéssel 48 P, félbörötésben 32 P. Megrendelhető részletfizetésre is.

BUDAPEST VIII, MÚZEUM-KÖRÚT 6. ❖❖ GÓLYAVÁR.

Postafiókszám: 242.

A
MAGYAR TÖRTÉNELMI TÁRSULAT
ÚJABB KIADVÁNYAI.

	Pengő
Aldásy A.: Címertan.....	2.—
Auer J. F. pozsonyi nemes polgárnak hétértoronyi fogságában írt naplója. 1664. (Feldolgozta: Lukinich I.)	9.—
Beniczky L. bányavidéki kormánybiztos és honvédezsredes visszaemlékezései és jelentései az 1848/49-i szabadságharcról és a tótmozgalomról. (Feldolgozta: Steier L.) ...	18.—
Dékány I.: A történettudomány módszertana	3.—
Dézi L.: Magyar történeti tárgyú szépirodalom	5.—
Falk M. és Kecskeméthy A. elkobzott levelezése. (Feldolgozta: Angyal D.)	25.—
Fejérpataky—Aldásy: Pápai oklevelek	3•50
Gárdonyi A.: A történelmi segédtudományok története	1•60
Hóman B.: A forráskutatás és forráskritika története Magyarországon	1•50
József Nádor élete és iratai (1792—1804) I. (Feldolgozta: Domanovszky S.).....	25.—
Kornis Gy.: Történetfilozófia.....	6.—
Lukinich I.: A szatmári béke története és okirattára	25.—
Révész I.: A magyarországi protestantizmus történelme	2•50
Sándor Lipót Főherceg Nádor iratai. (Feldolgozta: Mályusz E.)	25.—
Széchenyi I. gr.: A Kelet népe. (Feldolgozta: Ferenczy Z.)	25.—
— Döblingi irodalmi hagyaték III. (Feldolgozta Tolnai V.)	25.—
— Napló, I—II. (Feldolgozta: Viszota Gy.)	25.—
Szekfű Gy.: Iratok a magyar államnyelv kérdésének történetéhez (1790—1848)....	25.—
Szentpétery I.: Chronologia	1•50
— Oklevéltan. Sajtó alatt.....	.—

KIRÁLYI MAGYAR EGYETEMI NYOMDA
Budapest VIII. kerület, Múzeum-körút 6. szám. Gólyavár.
Könyvesbolt: Budapest IV, Kossuth Lajos-utca 18. szám.
Postafiókszám: 242.

Királyi Magyar Egyetemi Nyomda.

A VILÁG MAI KÉPE

3 kötet, díszes egészvászonkötésben, tokban, előnyös részlet-fizetési feltételek mellett 60 pengő. Havi részlet 4— pengő.

1—2. kötet. Hettner Alfréd:

A leíróföldrajz alapvonalai

442 szövegközti térképpel és ábrával. Fordította: Littke Aurél dr. I. kötet: *Európa*. II. kötet: *Tengerentúli földrészek*.

3. kötet. Cholnoky Jenő:

A földfelszín formáinak ismerete

(Morfológia.)

Sarfatti asszony:

MUSSOLINI ÉLETE

A gyönyörű díszkötésű, 288 oldalas hatalmas kötet ára 25 P. Kapható részletfizetésre is. A legérdekesebb és legaktuálisabb olvasmány.

Wildner Ödön dr.:

LÉLEKÜDÍTŐ (azaz Szellemi Kincsestár).

Gondolatok és elmés idézetek gyűjteménye. 2427 idézet, több mint 350 életrajzi adat. Ára 6 pengő.

Virág Benedek:

Magyar századok 884—1437. I—II.

A magyar nemzet története az Árpádház- s a vegyesházi királyok uralkodása alatt. 1816. évi kiadás, kézzel merített papíron, eredeti metszetekkel. — Két kötet ára amatőr disznóbörkötésben egybekötve 40 P.

Jászai Mari emlékiratai

A legnagyobb tragika, mint színész, a magyarság büszkesége volt, mint író, az egész művelt emberiség szellemi kincse lesz. Önéletrajza elragadó és megrendítő regény. — A mű ára egész bőrkötésben, arany-metszéssel 48 P, félbörkötésben 32 P. Megrendelhető részletfizetésre is.

BUDAPEST VIII, MÚZEUM-KÖRÚT 6. ❖❖ GÓLYAVÁR.

Postafiókszám: 242.

A
MAGYAR TÖRTÉNELMI TÁRSULAT
ÚJABB KIADVÁNYAI.

	Pengő
Áldásy A.: Címertan.....	2 [•] —
Auer J. F. pozsonyi nemes polgárnak hét- toronyi fogságában írt naplója. 1664. (Fel- dolgozta: Lukinich I.)	9 [•] —
Beniczky L. bányavidéki kormánybiztos és honvédezredes visszaemlékezései és jelen- tései az 1848/49-i szabadságharcról és a tót mozgalomról. (Feldolgozta: Steier L.) ...	18 [•] —
Dékány I.: A történettudomány módszer- tana	3 [•] —
Dézsi L.: Magyar történeti tárgyú szépiro- dalom	5 [•] —
Falk M. és Keeskeméthy A. elkobzott leve- lezése. (Feldolgozta: Angyal D.)	25 [•] —
Fejérpataky—Áldásy: Pápai oklevelek	3 [•] 50
Gárdonyi A.: A történelmi segédtudományok története	1 [•] 60
Hóman B.: A forráskutatás és forráskritika története Magyarországon	1 [•] 50
József Nádor élete és iratai (1792—1804) I. (Feldolgozta: Domanovszky S.).....	25 [•] —
Kornis Gy.: Történetfilozófia.....	6 [•] —
Lukinich I.: A szatmári béke története és okirattára	25 [•] —
Révész I.: A magyarországi protestantizmus történelme.....	2 [•] 50
Sándor Lipót Főherceg Nádor iratai. (Fel- dolgozta: Mályusz E.)	25 [•] —
Széchenyi I. gr.: A Kelet népe. (Feldolgozta: Ferenczy Z.)	25 [•] —
— Döblingi irodalmi hagyaték III. (Feldol- gozta Tolnai V.)	25 [•] —
— Naplói, I—II. (Feldolgozta: Viszota Gy.)	25 [•] —
Szekfű Gy.: Iratok a magyar államnyelv kérdésének történetéhez (1790—1848)....	25 [•] —
Szentpétery I.: Chronologia	1 [•] 50
— Oklevéltan. Sajtó alatt.....	— [•] —

Megrendelések címzése :

KIRALYI MAGYAR EGYETEMI NYOMDA
BUDAPEST VIII, MŰZEUM-KÖRÚT 6. ❖❖ GÓLYAVAR.
Postafiókszám : 242.

Királyi Magyar Egyetemi Nyomda.

A VILÁG MAI KÉPE

3 kötet, díszes egészvászonkötésben, tokban, előnyös részlet-fizetési feltételek mellett 60 pengő. Havi részlet 4— pengő.

1—2. kötet. Hettner Alfréd:

A leíróföldrajz alapvonalai

442 szövegekőzti térképpel és ábrával. Fordította; Littke Aurél dr. I. kötet: *Európa*. II. kötet: *Tengerentúli földrészek*.

3. kötet. Cholnoky Jenő: †

A földfelszín formáinak ismerete

(Morfológia.)

Sarfatti asszony:

MUSSOLINI ÉLETE

A gyönyörű díszkötésű, 288 oldalas hatalmas kötet ára 25 P. Kapható részletfizetésre is. A legérdekesebb és legaktuálisabb olvasmány.

Wildner Ödön dr.:

LÉLEKÜDÍTŐ (azaz Szellemi Kincsestár).

Gondolatok és elmés idézetek gyűjteménye. 2427 idézet, több mint 350 életrajzi adat. Ára 6 pengő.

Virág Benedek:

Magyar századok 884—1437. I—II.

A magyar nemzet története az Árpádház- s a vegyesházi királyok uralkodása alatt. 1816. évi kiadás, kézzel merített papíron, eredeti metszetekkel. — Két kötet ára amatőr disznóbörkötésben egybekötve 40 P.

Jászai Mari emlékiratai

A legnagyobb tragika, mint színész, a magyarság büszkesége volt, mint író, az egész művelt emberiség szellemi kincse lesz. Önletrajza elragadó és megrendítő regény. — A mű ára egész bőrkötésben, arany-metszéssel 48 P, félbörkötésben 32 P. Megrendelhető részletfizetésre is.

BUDAPEST VIII, MÚZEUM-KÖRÚT 6. ❖❖ GÓLYAVÁR.

Postafiókszám: 242.

A
MAGYAR TÖRTÉNELMI TÁRSULAT
ÚJABB KIADVÁNYAI.

	Pengő
Aldásy A.: Címertan. (Egyetemi tankönyv is)	2 [—]
Auer J. F. pozsonyi nemes polgárnak héttoronyi fogságában írt naplója. 1664. (Feldolgozta: Lukinich I.)	9 [—]
Beniczky L. bányavidéki kormánybiztos és honvédeztudós visszaemlékezései és jelentései az 1848/49-i szabadságharcról és a tót mozgalomról. (Feldolgozta: Steier L.)	18 [—]
Dékány I.: A történettudomány módszertana. (Egyetemi tankönyv is)	3 [—]
Falk M. és Kecskeméthy A. elkobzott levelezése. (Feldolgozta: Angyal D.)	25 [—]
Fejérfataky—Aldásy: Pápai oklevelek. (Egyetemi tankönyv is)	3.50
Gárdonyi A.: A történelmi segédtudományok története. (Egyetemi tankönyv is)	1.60
Hóman B.: A forráskutatás és forráskritika története Magyarországon. (Egyetemi tankönyv is)	1.50
József Nádor élete és iratai (1792—1804) I. (Feldolgozta: Domanovszky S.)	25 [—]
Kornis Gy.: Történetfilozófia	6 [—]
Lukinich I.: A szatmári béke története és okirattára	25 [—]
Révész I.: A magyarországi protestantizmus történelme. (Egyetemi tankönyv is)	2.50
Sándor Lipót Főherceg Nádor iratai. (Feldolgozta: Mályusz E.)	25 [—]
Széchenyi I. gr.: A kelet népe. (Feldolgozta: Ferenczy Z.)	25 [—]
— Döblingi irodalmi hagyaték III. (Feldolgozta: Tolnai V.)	25 [—]
— Naplói, I—II. (Feldolgozta: Viszota Gy.)	25 [—]
Szekfű Gy.: Iratok a magyar államnyelv kérdésének történetéhez (1790—1848)	25 [—]
Szentpétery I.: Chronológia. (Egyetemi tankönyv.)	1.50
— Oklevéltan. (Egyetemi tankönyv is.) Sajtó alatt	—

Megrendelések címzése:

KIRÁLYI MAGYAR EGYETEMI NYOMDA
BUDAPEST VIII, MŰZEUM-KÖRÚT 6. SZÁM. GÓLYAVÁR.
Postafiókszám: 242.

Királyi Magyar Egyetemi Nyomda

Művelt embernek nélkülözhetetlen HETTNER
ALFRÉD-nek, a heidelbergi egyetem geográfus
tanárának világhírű műve:

A leíró földrajz alapvonalai

I. kötet: Európa. II. kötet: Tengerentúli földrészek.
442 szövegek közti térképpel és ábrával. Fordította:
Littke Aurél dr. — Ára füzve 28 P, vászonkötésben
36 pengő. — Meltányos havi részletre is szállítjuk.

Cholnoky Jenő:

A földfelszín formáinak ismerete

(Morfológia.) Kirándulók, turisták eddig ismeretlen szépségekre
bukkannak a szerző útmutatásával. A Föld rejtett kincsei után
kutató bányász, a rögöt arca verejtékével megmunkáló gazda
és erdész, a technikai feladatok megoldásán fáradozó mérnök s az
újabb gazdasági erőforrások megnyitásán buzgólkodó nagyiparos,
mind megtalálja benne a munkája sikeres elvégzéséhez szükséges
gyakorlati útmutatásokat; a szellemi kincsesházát gyarapítani
kívánó művelt olvasó pedig hasznos és érdekes olvasmányát.

Ára füzve: 12 pengő.

Virág Benedek:

Magyar századok 884–1437. I–II.

A magyar nemzet története az Árpád-ház és a vegyesházi kirá-
lyok uralkodása alatt. 1816. évi kiadás, kézzel merített papíron,
eredeti metszetekkel. — Két kötet ára amatőr disznóbörkötés-
ben, egybekötve 40 pengő.

Jászai Mari emlékiratai

A legnagyobb tragika, mint színész, a magyarság büszkesége volt,
mint író, az egész művelt emberiség szellemi kincse lesz. Önélet-
rajza elragadó és megrendítő regény. Mint ő maga mondja: „Isten
csodája, hogy a lelkét-testet ölé szennyből a tisztaságba, a ső-
tétből a fénybe tudtam fölvergődni”. — A mű ára egész bőrkötés-
ben, aranymetszessel 48 pengő, félbörkötésben 32 pengő. Meg-
rendelhető részletfizetésre is.

BUDAPEST VIII, MÚZEUM-KÖRÚT 6. SZ. GÓLYAVÁR.
Postafiókszám: 242.

